

PROF. DR. G. QUADEN
GOUVERNEUR VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË

JAN SCHIPPER EN MARTIJN VERRIJN STUART

Met de buurman over gras

Financieel Nederland is Europese jasjes aan het passen: geen eigen rente meer, nieuwe lichten op het plein van Toezicht en vreemde lichten in de Polder. Zelfs de torens vol pensioengeld kraken in de wind. Alom verwarring, tijd dus voor reflectie van buiten. We spraken met Guy Quaden, president van onze naaste centrale bank.

Uw voorganger Verplaetse¹ had West-Vlaamse klei aan de voeten. Wordt dan per definitie als opvolger een Waalse burger gezocht?

> Het is gebruikelijk dat er wordt gewisseld. Verplaetse was de tweede Vlaming die Gouverneur werd na de oorlog. In het verleden was het een beetje ingewikkeld. Voor de oorlog waren er wel Gouverneurs die in Vlaanderen waren geboren, die in Vlaanderen woonden, maar Franstalig waren opgevoed. In de beheersorganen van de bank is er taalpariteit. De personeelsleden zijn ofwel Nederlands- ofwel Franstalig, maar van iedereen wordt verwacht, en dat is nodig om in dit huis te kunnen functioneren, dat hij – na enige tijd – de tweede landstaal onder de knie heeft. In de bank worden de talen dooreen gebruikt, maar er is een ongeschreven regel die voorschrijft dat een leidinggevende zijn medewerkers altijd in hun moedertaal aanspreekt.

Uit welke hoek komt u vandaan?

> Ik ben in Luik geboren, aan het einde van de oorlog. Mijn vader was dokter, maar ik heb hem al zeer jong verloren. Ik heb economie gestudeerd in Luik en aan de Sorbonne. Ik ben macro-econoom. Mijn dissertatie ging over de kosten van het landbouwbeleid in Europa.

> *Veel liefde voor de wetenschap?*

Ja. Ik heb de universiteit nooit verlaten. Ik ben in Luik docent en hoogleraar geworden en ik ben nu nog buitengewoon hoogleraar. Als ik niet op reis ben ga ik zaterdag in de voormiddag naar de universiteit. Ik geef dan colleges op het vlak van economisch beleid en monetaire politiek. Toegepaste macro-economie om zo te zeggen. Ik houd daarvan. Ik denk dat het contact behouden met de jonge generatie zeer nut-

tig is. Je moet niet alleen bankiers en ondernemers spreken.

Hoe kwam u vanuit Luik naar Brussel?

> Ik ben altijd een econoom geweest met één voet in de theorie en één voet in de praktijk. Zo werd ik voorzitter van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, een orgaan dat adviezen geeft aan de overheid, aan de autoriteiten, op allerlei gebied van het economisch beleid. De helft van de leden zijn vertegenwoordigers van de vakbonden en de andere helft vertegenwoordigers van de bedrijven. En de voorzitter is traditioneel een professor van de universiteit.

Een vaste, volle baan?

> Nee, nee. Ik werd benoemd op voorstel van de vakbonden en de bedrijven: ik werd neutraal genoeg bevonden om in debatten voor te zitten. En ik was denk ik geen slechte voorzitter. Na vier jaar, in 1988, kwam er een functie vrij op directieniveau van de Nationale Bank en werd ik door de regering voorgesteld.

Is dat een politieke benoeming?

> Als in alle landen denk ik. Centrale banken zijn onafhankelijk, maar in alle landen wordt de directie benoemd door de regering of het parlement. Het is niet noodzakelijk een lidkaart van een partij te hebben, maar wel de steun van de regering. Zoals u weet stond mijn voorganger dicht bij de christen-democraten en ik ben van de socialistische familie. Erg actief ben ik overigens nooit geweest. Ik ben bijvoorbeeld het enige lid van het Directiecomité van de Bank dat vroeger geen kabinetschef van de een of andere minister is geweest.

**'DE STAAT HAD
GEEN MIDDE-
LEN GENOEG,
WAAROP WIJ
EEN AANTAL
STATISTISCHE
TAKEN HEBBEN
OVERGENOMEN'**

¹ 'Verplaetse zorgt voor België',
Bank- en Effectenbedrijf, november
1992.

GUY QUADEN (1945)

- Gouverneur van de Nationale bank van België (sinds 1999). Lid van de Raad van Bestuur en van de Algemene raad van de Europese Centrale bank.
- Commissaris-generaal voor de Euro van de Belgische regering (1996-1999).
- Lid van het Directiecomité van de Nationale Bank van België (sinds 1988).
- Voorzitter van de Centrale Raad voor het bedrijfsleven (1984-1988).
- Assistent-docent, hoogleraar (sinds 1978) aan de Universiteit Luik.

Uw professorale neiging om kennis te delen en inzichten te benutten komt goed tot zijn recht in vooral Deel 2 van uw Jaarverslag.

> Het Nederlands is goed?

Zeker, en het Verslag is ook informatief. Is nu al beslist over de claim van enkele van uw particuliere aandeelhouders op de boekwinst na inbreng van deviezenreserves bij de Europese Centrale Bank?

> Er lopen nog enkele procedures, maar het hoogste rechtcollege van ons land, het Arbitragehof, heeft duidelijk gezegd: de reserves van de Bank zijn de reserves van de hele gemeenschap, het zijn de surplussen van de Belgische economie.

Met name uw 'boxen' in het Verslag verhelderen veel. Zo maakt u in het Prudentieel Toezicht het onderscheid tussen Macro en Micro.

> Een paar opmerkingen. Centrale banken lijken globaal erg op elkaar, maar in detail zijn er toch grote verschillen. Veel centrale banken, en zeker de Nationale Bank van België, zijn meer dan puur een centrale bank. We zijn ook een dienstenbedrijf. We leveren diensten voor de financiële wereld, voor de overheid, voor de hele gemeenschap. De Staat had geen middelen genoeg en daarom hebben wij een aantal statistische taken van de overheid overgenomen. Wij stellen bijvoorbeeld de nationale rekeningen op en staan in voor de cijfers van de buitenlandse handel, wat toch uitzonderlijke is voor een centrale bank. Daarnaast beheert de bank ook verschillende gegevenscentrales. Bij de balanscentrale leggen alle Belgische bedrijven hun jaarrekeningen neer en wij maken de gegevens ervan toegankelijk. Ook staan we in voor de centrale voor de kredieten aan de consumenten, die tot doel heeft bovenmatige schulden te helpen voorkomen. En omdat we in een federale natie werken, hebben we buiten Brussel nog 8 agentschappen, tegenover 22 in 1999 toen ik Gouverneur werd. Om al die redenen telt de Nationale Bank van België 2200 mensen; wat beduidend meer is dan de Nederlandsche Bank denk ik.

Twee keer zo veel. Het is trouwens wel grappig dat de personeelskosten per man in beide landen net iets boven de ton euro liggen.

> De salarissen van de Nationale Bank van België liggen op het niveau van de salarissen die in de financiële sector gelden.

Hoe is de Nationale Bank betrokken bij het prudentieel toezicht?

> Centrale banken dienen te zorgen voor monetaire stabiliteit maar ook te waken over de stabiliteit van het financieel systeem. In de jongste jaren is naar dat thema bij de Nationale Bank steeds meer aandacht uitgegaan, getuige de oprichting van een departement financiële stabiliteit en het publiceren van een Financial Stability Review. In België zijn wij verantwoordelijk voor het macro-toezicht – de stabiliteit van het financiële stelsel – en de CBFA, de Commissie voor Bank-, Financie- en Assurantiewezenen, houdt toezicht op de individuele instellingen. Maar soms loopt micro en macro in elkaar over. We hebben vier grote banken en dan wordt alle micro ook macro. Als sluitstuk hebben we daarom het Comité voor Financiële Stabiliteit, waar-

van ik als Gouverneur de voorzitter ben en de voorzitter van de CBFA is plaatsvervangend voorzitter.

Waar zit het zogeheten Gedragstoezicht?

> Dat is de job van die Bankcommissie, de CBFA.

Zal het prudentiële toezicht Europees eenzelfde weg volgen als het monetaire?

> Misschien op langere termijn, niet op korte. De eerste prioriteit in veel landen is nog de hergroepering van het toezicht op de banken en de verzekeringsmaatschappijen. Verder is denk ik de controle meer efficiënt als het gevoerd wordt door instellingen die dicht bij het speelterrein staan. Het grote probleem is alle regels te harmoniseren. We hebben twee voorbeelden in België: Fortis tussen Nederland en België en Dexia tussen Frankrijk en België. Dat werkt, de nationale instellingen belast met het toezicht werken samen, co-pair. Maar op een dag is Europees toezicht niet uitgesloten.

Tien jaar?

> Ik geef geen datum. Eerst meer harmonisatie van de regels.

Monetair is het wel zo ver: het Eurosysteem en het Europese Stelsel van Centrale Banken.

> Het gemeenschappelijke monetaire beleid betekent voor ons paradoxaal niet minder maar meer monetaire soevereiniteit. We hadden eigenlijk geen monetaire macht meer in België. Sinds 1990 was de Belgische frank immers gekoppeld aan de Duitse mark en importeerden wij zo het Duitse monetaire beleid. Elke tweede donderdag wachtten we hier op een telefoontje van Frankfurt. Wat hebben ze beslist? En een uur later deden we, net als heel wat andere landen in Europa, hetzelfde. Nu met het gemeenschappelijke monetaire beleid worden de beslissingen nog altijd in Frankfurt genomen, maar door de raad van bestuur van de ECB, waarin de Gouverneur van de NBB ook een stem in het kapittel heeft.

Guy Quaden samen met Nout Wellink tijdens een bijeenkomst van de Nederlandse Foreign Bankers Association

Bij de Nederlandsche Bank zeggen ze altijd vol trots dat de wijze waarop Duisenberg daar de vergadercultuur heeft geïnitieerd ertoe geleid heeft dat de deelnemers niet meer voor hun eigen land spreken, maar voor Europa.

> Ja, dat is absoluut het geval. Een anekdote: er zijn naamkaartjes, niet met België en Nederland enzovoort, maar met Quaden en Wellink en we zitten op alfabetische volgorde. Ten tweede bespreken we niet de nationale cijfers, maar we kijken naar de Europese.

Dat is niet minder geworden?

> Nee, in de communicatie is Trichet misschien wat verschillend, maar de vergadercultuur is hetzelfde gebleven.

U bent in 1988 bij de Nationale Bank van België gekomen. Tien jaar lang was alles gefocust op de wisselkoersstabiliteit en dat viel plotseling weg. Is dat erg wennen?

> In het begin ja. Ongeveer tien jaar na de Nederlandsche bank hebben we hebben ons monetair beleid van Duitsland gekocht, omdat we – België zowel als Nederland – een kleine, open economie waren. Nu is de euro zo'n grote economie, absoluut vergelijkbaar met de VS, niet gesloten maar veel minder open dan de Benelux-economieën van de vorige eeuw. De eerste partner van het eurogebied is het Verenigd Koninkrijk, die is belangrijker voor de buitenlandse handel van het eurogebied dan de VS. De wisselkoers van de dollar is daarom niet even belangrijk als de wisselkoers van DEM-BEF ooit was. Dat betekent echter niet dat de wisselkoers van de euro tegenover de dollar niet van belang zou zijn. Een te lage euro houdt risico's in voor de inflatie, een te sterke voor de groei.

'WE ZIJN ALLEN GOUVERNEURS, ECONOMISTEN ÉN EUROPEANEN. MET EEN DUIDELIJKE DOELSTELLING: PRIJSSTABILITEIT'

Het is aan de markten de wisselkoersen te bepalen maar de ECB vindt een excessieve volatiliteit van de wisselkoersen ongewenst.

Een groot aantal landen is wel lid van de Europese Unie maar heeft nog niet de euro. Als u nu bijvoorbeeld uw Tsjechische collega tegenkomt, zegt hij dan: jullie hebben het maar makkelijk, want ik moet óók nog mijn wisselkoers stabiliseren?

> Het is geen plicht hè voor die landen om onmiddellijk toe te treden tot de eurozone, wel is er voor de nieuwe lidstaten geen opting out mogelijkheid voorzien. Wanneer een land toetreedt hangt af van de convergentie van zijn economie. Elk land moet immers voldoen aan de criteria van Maastricht. Een daarvan slaat op de wisselkoers. U weet, om lid te worden van het eurogebied is gedurende twee jaar stabiliteit,

met een zekere marge, van de wisselkoers ten opzichte van de euro nodig.

Als Soros in zijn eentje het pond uit het EMS kan kieperen, kunnen de Euro-centrale banken de kandidaten er toch wel een beetje in trekken?

> We hebben met vier landen bilaterale afspraken in het kader van het European Exchange Rate Mechanism: Denemarken, Estland, Litouwen en Slovenië. Twee jaar in dat mechanisme zitten, dus de wisselkoers stabiel houden is één van de voorwaarden om de euro te mogen invoeren. We ondersteunen de nieuwe landen met goede adviezen, het invoeren van de eenheidsmunt moet echter het gevolg zijn van de wil en het beleid van deze landen zelf.

De Europese Centrale Bank heeft één centrale doelstelling: prijsstabiliteit, en dat is een inflatie van tegen 2%. Maar centrale banken zijn vanouds ook lender of last resort.

> De Europese Centrale Bank is niet belast met het toezicht op de banken. Er is wel een verantwoordelijkheid bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector in Europa, niet sommige banken te redden. Er is zeker geen automatisme en gelukkig hebben we de jongste jaren geen beslissingen hoeven nemen op dat vlak.

De FED wel. En dat moet verder ook nog de economische groei ondersteunen.

> De mandaten zijn verschillend, maar de praktijk verschilt minder dan de teksten. Greenspan zegt het zelf ook: prijsstabiliteit is een voorwaarde voor een duurzame groei. Zij zijn dus niet onverschillig ten opzichte van inflatie. En aan de andere kant zijn wij in Europa niet onverschillig tegenover groei. Groei opjagen nee, wel graag lage lange rentevoeten door prijsstabiliteit op lange termijn. Dus ik denk dat ons mandaat preciezer is.

Daarmee zou u zich wat meer transparantie kunnen permitteren.

> Onze preciezere doelstelling voor de prijsstabiliteit is goed voor de transparantie en voor de zogehete political accountability van de centrale bank.

Maar de notulen zijn niet openbaar.

> Onmiddellijk na de vergadering houdt de President van de Europese Centrale Bank een

‘DURE PENSIOENEN? VEEL HOGER IS DE FACTUUR VOOR DE GEZONDHEIDSZORG’

persconferentie. Dat bestaat niet bij andere centrale banken. De reden om de stemmen en de notulen niet te publiceren is: we zijn een centrale bank van 12 landen en er is een risico met de publicatie van de notulen dat sommige gouverneurs onder druk zouden kunnen komen van een regering of van een publieke opinie. Bijvoorbeeld, als de inflatie hoog is in Ierland maar laag in alle andere landen, dan moet de Ierse gouverneur toch voor de stabiliteit van de rentevoeten stemmen. Ik moet ook zeggen – en eerlijk, het is de waarheid, de strikte waarheid – negen maal op tien zijn we unaniem.

En dat is gemakkelijk te begrijpen. We zijn allen gouverneurs en economen. We zijn allen Europeanen. En we hebben een zeer duidelijke doelstelling gekregen: prijsstabiliteit.

Begrijpelijk prijst u eenheid, eenduidigheid en eenzelligheid. Toch kon onze Zalm deze zomer zijn lieve stabiliteitspact niet helemaal ongeschonden door Ecofin halen.

> Te beter dat we de luxe hebben van het Verdrag van Maastricht. De centrale banken kunnen niet meer de overheid financieren. Dat is voorbij. Dat was bijvoorbeeld in België nog het geval in de jaren '80: de staat had een kredietlijn bij de centrale bank. En dat was het geval in veel andere Europese landen. Maar dat is nu verboden sinds het verdrag van Maastricht.

Er is ook zoiets als de rentepolitiek. Noopt het loslaten van de strikte normen van het stabiliteitspact de Centrale Bank tot een extra stringent monetair beleid?

> Niet direct. Als de inflatieverwachtingen van de privé-agenten zouden stijgen in functie van de tekorten op de openbare financiën, moet de Europese Centrale Bank natuurlijk reageren. Maar bon, tot nu toe is de inflatiegraad en zijn de inflatieverwachtingen in Europa relatief laag gebleven, conform de doelstelling van de Europese Centrale Bank. U weet dat de rentevoeten nu bijna twee jaar stabiel gehouden zijn.

De Nederlandse polder is van slag. Waarom floreert de Belgische economie beter?

> Dat was niet altijd het geval en gedurende vele jaren, decennia moet ik zeggen, was Nederland een model voor België. Wel, België presteert voor het ogenblik beter, niet alleen dan Nederland maar gemiddeld in Europa. Dat is nieuw. De groei in België dit jaar zal tussen 2,5 en 3% bereiken. En het gemiddelde voor het eurogebied is denk ik niet meer dan 2%. Twee verklaringen. Ten eerste is de motor van de opleving van Europa de uitvoer. En België is sterk exportgericht. Ten tweede heeft België, anders dan andere landen, een tweede motor: de privé-consumptie. En waarom wel in België en niet in Duitsland? Omdat we in België een fiscale hervorming hebben met een daling van de belastingen zonder dat de mensen een ontsporing van de openbare financiën vrezen. Vooral dat laatste is van belang. We hebben – ook ik – de lessen van het verleden getrokken. Gedurende 20 jaar had België een groot tekort op zijn openbare financiën en nu al 5 jaar niet meer. Een tekort in de openbare financiën is een taboe geworden in België.

U bent nog Roomser dan Zalm?

> Als we minder interestlasten betalen morgen, komt er ruimte voor andere publieke uitgaven. Er was in België de laatste decennia een zogeheten crowding out van alle andere openbare uitgaven door de lasten op de schuld. Daardoor hebben we de laatste 20 jaar minder geïnvesteerd dan andere Europese landen in het onderwijs of in de openbare werken.

Economische prestatie wordt gewoonlijk niet gedefinieerd als niveau van productie, maar als groei van bestedingen. Zo gaf de hypotheekhause in Nederland rond 2000 incidenteel een flinke groeiplus en toen dat wegviel eenzelfde min. Het 'lang leve de Polder' werd 'weg met de Polder'. Is het gezien hun double deficit niet wat kortzichtig om de Amerikanen een superieure economie toe te dichten?

> Een aantal kanttekeningen. De groei in de VS was de laatste tien jaar veel hoger dan in Europa, gemiddeld 3,5% denk ik, tegen 2 procent in het eurogebied. Maar belangrijker voor de mensen is de groei per hoofd van de bevolking. En de bevolking in de VS groeit nog altijd. Dat is het geval niet meer in het eurogebied. Per capita is er wel nog een verschil tussen de VS en het eurogebied, maar de helft minder. Wat zijn de verklaringen? Wel, de Amerikanen werken meer én in de laatste decennia stijgt de produc-

**'HET VERENIGD
KONINKRIJK IS
BELANGRIJKER
VOOR DE
BUITENLANDSE
HANDEL VAN
HET EURO-
GEBIED DAN
DE VS'**

tiviteit meer in de VS dan in Europa. Dat was vroeger niet het geval. De Amerikanen werken meer uren per week, meer weken per jaar en meer jaren per leven. De participatiegraad is veel hoger, een verschil van ongeveer 10%. In het verleden werd die arbeidsethos voor de Europeanen min of meer gecompenseerd door een hogere productiviteit per uur, maar dat is niet meer zo.

Nederland is nog steeds top met zijn productiviteit per uur.

> Ja, met België, maar in Europa is in de laatste 10 jaar de arbeidsproductiviteit per uur minder gestegen dan in de VS. Twee redenen. De eerste en de belangrijkste is de introductie van de nieuwe technologieën, de ICT's. De tweede verklaring is de veel soepeler arbeidsmarkt. Bon. Dan de twee tekorten. In de VS is er inderdaad een tekort op de betalingsbalans. Macroeconomisch zijn de uitgaven hoger dan het inkomen. Men zegt dat de Amerikanen leven op rekening van de rest van de wereld. En het probleem is, dat de Amerikaanse economie de motor is vandaag, met China, van de activiteit in Europa. Amerika kan meer sparen, voornamelijk door het verminderen van het tekort van de openbare financiën. Maar als de Europeanen zeggen: meneer de Amerikaan, uw uitgaven zijn te hoog, dan antwoordt de Amerikaan: meneer de Europeaan, u besteedt te weinig. De Amerikanen moeten hun tekorten verminderen, het tekort op de begroting om te beginnen, de Europese landen hun groeipotentieel verhogen en de Aziatische landen hun wisselkoersbeleid versoepelen.

Wij Europese burgers krijgen van onze ministers steeds te horen, dat we ons moeten inperken op de komende vergrijzing.

> Er is geen enige oplossing, maar een mix van oplossingen. In veel media wordt de vergrijzing nu voorgesteld als slecht nieuws. Maar mijn eerste opmerking is altijd: de vergrijzing is fundamenteel goed nieuws, we zullen langer leven. Het slechte nieuws is: het zal duur zijn. Niet voornamelijk door het betalen van de pensioenen, veel hoger is de factuur voor de gezondheidszorg. In België, ik beperk me hier tot mijn eigen land, is de eerste taak de openbare schuldratio te verminderen. De officiële schuld, de schuld van de Belgische staat, is al wel gedaald van 137% naar vandaag min of

meer 100% van het BNP, maar morgen moet de overheid ook zorgen voor de betaling van de pensioenen en de gezondheidszorg. De tweede taak is de ratio tussen de actieven en de gepensioneerden te verbeteren. Men moet de subsidiëring van vervroegde pensioenen stoppen en in het bijzonder met financiële stimuli meer mensen overtuigen op de arbeidsmarkt te komen of er langer op te blijven.

En Europees?

> Ieder land heeft vanouds regionale verschillen. Dat is ook het geval tussen de landen. Er zullen transfers zijn, maar de details ken ik niet. De vergrijzing is een zaak die alle Europese landen treft, maar u weet beter dan ikzelf, dat op het vlak van de pensioenen er grote verschillen zijn. In België, en dat is het geval in veel Europese landen, hebben we een zogeheten verdelingsstelsel, in Nederland hebt u een zogeheten kapitaalstelsel. Op papier was het tot vier, vijf jaar geleden een beter systeem dan het Belgische. Maar met de daling van de koersen op de beurzen heeft ook Nederland, en Groot-Brittannië, nu zorgen.

Zijn we in Europa nog op tijd?

> Nou, ik denk aan de grafiek in het laatste verslag van het IMF. De titel was: wanneer vertrekt de laatste trein voor de hervorming van de pensioenen? En het antwoord: de laatste trein vertrekt wanneer de meerderheid, niet van de bevolking maar van de stemmers, ouder dan 50 jaar wordt. Dat is gemiddeld tussen 2010 en 2025.

Nederland is in Europa relatief jong en productief. En van de kapitaaldekking² resteert ten miste nog de inbouw van een hoge spaarquote. Nederland ligt in Europa goed op schema?

> Ik ken van alle landen niet alle details. En ik wil me er niet mee bemoeien. Wel heb ik zorgen over de situatie van Nederland in de jongste jaren, met de ontsporing of de ontploffing van het zogeheten poldermodel. Het klinkt een beetje paradoxaal – de wet van de remmende voorsprong – maar sommigen zeggen dat België met zijn hoge schuldquote meer ruimte heeft om zich op de vergrijzing voor te bereiden dan Nederland.

Brussel

8 oktober 2004

² Onder de titel 'Nederlands verdwenen vermogen' verscheen hierover op 14 november 2003 in ESB een onthutsend artikel van drs. Wim. W. Boonstra, hoofdeconoom van Rabo.